

bi mogao dovesti do potpunog rješenja. To svjedoči njegov rad na noetičkom području; to svjedoče i uspjesi, koje navodi Munynck. za psihologiju i kozmologiju. To mu je napose osiguralo odlično mjesto u skolastičkoj filozofiji.

Napokon bismo istaknuli to, da je Mercier znao filozofiju povezati sa životom kao što i treba da bude. Nauka, koja ima da daje životni nazor, odnosno nakon objave prirodni temelj toga nazora, ne smije ostati pustom teorijom, nego mora imati dodira sa životom.

Ako dakle sve skupim, valja reći ovo: Mercier je bio ponajprije velik čovjek i čovjek sveta života. On je bio velikih koncepcija, u njega je filozofijske oštine i dubljine. Svojim je znanstvenim radom zadužio znanost uopće, a skolastiku napose. On je velik mislilac, dobar filozof, ali još bolji organizator znanstvenog, filozofijskoga rada u novijoj skolastici. Svojim je znanstvenim radom pokazao jakost skolastike i njezinu, da se izrazim s Yves de la Brière, »dinamiku«. Ali njezinu je vrijednost i važnost pokazao možda još više prinjenom njezinih zasada u životu, i zato mu pripada odlično priznanje od sadašnjih pokoljenja i budućih. Slava kardinalu Mercieru!

Filozofija kulturno-etičkog pokreta.

Dr Andrija Živković.

Na recenzije štampane u »Bogoslovskoj Smotri« br. 4. 1925. o knjigama Saliha Ljubunčića: Vidovićeve škole (str. 504.) i Miljenka Vidovića: Društvena dekadencija (str. 510.), osvrnuo se u časopisu »Novi Čovjek« br. 13. 1926. g. Kamilo Brössler, učitelj, člankom »Religija i naš pokret«.

Što se tiče izvoda g. B. glede odnosa Vidovićevog kulturno-etičkog pokreta naprama religiji, ja sam o njima iznio svoje refleksije u uskršnom broju »Narodne Politike« br. 14. 1926. i podlistku br. 15. 1926. Dobroj vjeri g. B., da se dade uređivati odnos čovjeka naprama čovjeku, a pogotovo poljepšati i oplemeniti taj odnos, ne vodeći nikako računa ob odnosu čovjeka naprama Bogu i religiji, suprotstavio sam obrazloženu tvrdnju, da to u životu nije moguće uspješno provesti. Zato rad ovog kulturno-etičkog pokreta ne može donijeti trajnog ploda, niti može reflektirati na jedno nerezervirano pristajanje uz ideje, što ih pokret propagira.

Još se na dvije tvrdnje g. B. želim osvrnuti. On piše:

1. — »...filozofija je našeg pokreta skup misli, koje se stvaraju, usavršavaju i razvijaju, te po svojoj koncepciji zahvataju jednu široku pedagoško-socijalnu bazu.« (»Novi Čovjek« br. 13.

str. 3). Odavde nitko ne će pogoditi kakova je filozofija kulturno-etičkog pokreta. I kad je ne bi znali i poznavali iz historije filozofije, naročito etičkog i religijskog gibanja, te iz pisanja ideologa ovog pokreta, ne bi znali odavde kakove su to misli, što »po svojoj koncepciji zahvataju jednu široku pedagoško-socijalnu bazu«.

Etičko-kulturni pokret tangira u svojim zadnjim izvodima teška filozofsko-etička pitanja. Odnos etike prema religiji — mogućnost čiste racionalne etike — autonomiju ljudskog uma, etički apriorizam i praktični eudajmonizam.

O svemu bi tome morali propagatori ovog pokreta biti dobro upućeni da mogu davati izjave, koje se tiču osnovnih pitanja pokreta.

Njihova je filozofska osnovica etički idealizam. Dostojanstvo ljudske naravi, njezina odlika i ponos — um! Kant ga toliko glorificira, da osobnost otkaače u jednom prejakom svijetlu. Toliko je visok i jak čovjek u svom etičkom djelovanju, da je za nj sve, što nije iz njega i po njemu, zapravo nemoralno. Otud izdizanje autonomije naprama heteronomiji.

Pa ipak nipošto nije čovjeka nedostojno, da ga k djelovanju skloni i drugi, a ne samo vlastiti zakon. On, čovjek, jest stvor Božji. Nije u stanju, da sâm sebi stvara zakona neovisno od gospodara i upravitelja svemira. On se mora, baš zato jer je stvor, akomodirati Stvoritelju. Njegovu volju, što se u svijetu manifestira, htio ne htio, mora da učini svojom, ako hoće da djeluje onako, kako sklad, red i harmonija u svemiru zahtijeva. Čovjek to čini dragovoljno, uviđajući i poštujući volju Stvoriteljevu. Sâm se, autonomno na to odlučuje, i tako se popunjava i uljepšava savkoliki svemirski zakon i svemirska ljepota.¹

Nije dakle heteronomija nedostojna čovjeka. Ona se uskladuje s autonomijom, s njom se upotpunjuje. I nemaju zato pravo oni, koji naglasuju isključivo čovjeka, puštajući s vida Boga i njegove zakone. Jedno treba cijiniti, ali se drugo ne smije potcjenjivati.

Filozofija je kulturno-etičkog pokreta u ovoj osnovnoj tački jednostrana i zato pogrešna.

2. »... o Njemu (t. j. Bogu), naravi Njegovoj i odnosu čovjeka prema Njemu bilo je u našem pokretu samo filozofskih razmatranja, ali ne dogmatskih, načelnih izjava. To je posao religija. Ipak je naše duboko uvjerenje, da je svako etičko nastojanje približavanje k Najsavršenijemu«.

To uvjerenje i tumači onu spremnost i zauzetost, koju pokazuje i g. B. i mnogi drugi među pristašama i propagatorima kulturno-etičkog pokreta.

¹ Vidi C. Willems: *Philosophia moralis*, III. sv., str. 90.

Svako uistinu etičko nastojanje, iz samih naravnih motiva, ima jedan plemenit cilj. Približavanje k Najsavršenijemu u zadnjim svojim konzekvencijama. Pa koliko se god ovo činilo i dobrim i plemenitim i kolikogod ga mi razumijevali ondje, gdje se uslijed teških proloma um polako probija kroz svu tminu, što ga okružuje — da dosegne cilj dostojan njegove plemenite ljudske duše — ne možemo da ovaj i ovakav put preporučimo kao jedini ispravni. I ako je teoretski moguće čistom umu da shvati, što je etički dobro na tom putu naravnog umovanja i samostalnog umstvenog istraživanja, ono nije ljudima u većini dano, da tim putem idu k svome cilju.

Zašto? Jer ljudi na tom putu ne bi uspješno došli do cilja, osim možda malog jednog dijela i to uz veliki duševni napor. A svi ljudi bez razlike moraju da postignu svoj cilj života. Inače im život nema smisla. Nije dakle moguće, da je spoznaja cilja i puta kojim se k njemu uspješno prilazi, toliko otežčana, da tek mali jedan dio i to s velikim naporom — može da stigne k njemu.

Svima mora da bude laka i pristupačna spoznaja dobra i zla. Svima valja da svijetli neko svijetlo, koje će da obasja i uputi, da pokaže i upozori što valja i kako valja čovjek da čini, da se od svog cilja ne odaleči.

Ne može dakle da on velikom i dubokom filozofijom do tog dolazi kao Imanuel Kant. Ne može da odijeli dobro od vjerskih motiva, nego shvaća, da mu valja dobrim biti, jer je tako Bog usadio u srce čovjeku.

Nema dakle u životu etike bez religije. Tko hoće preporod čovječanstva mora poći samo ovim putem. Onim obratnim može možda poroditi po gdjejkega umnog čovjeka ali ne će poroditi čovječanstva.

A takav preporod baš hoće da proizvede kulturno-etički pokret. Zato su njegovi izgledi na solidan uspjeh — minimalni.

Savremeno propovijedanje.

Dr. Pavao Lončar.

Duhovni je govornik u prvomu redu zvan da bude savremen u svojim govorima, i to s dva razloga. Prvi je razlog njegova misija, koja imade trajati u svim vremenima i za sve slojeve ljudske do konca svijeta. Drugi je razlog, jer on imade da naviješta nepromjenljive i svrhunaravne istine, koje ne gode uhu modernoga čovjeka, željnoga uživanja i brzih promjena. Ove istine nije dosta samo čuti, nego treba i trajno udesiti prema njima svoje življenje, pa zato i mnogi odvrću svoje uho, da ih ne čuju.